ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այսօր, չորեքշաբթի, սեպտ. 18-ին
նշանակված է

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կը նուագեն դուդուկչիների երկու խումբ— Բագրատ-Գէվօ և Զուբիէվ։

Մանկական տրիօ (բաղկացած Զուբիէվի 12, 8 և 6 տարեկան երեխաներից)

Գ. ՓԻՐՈՒՄԵԱՆԸ կը կատարէ դուդուկի վրա կովկասեան առանձին նոմէրներ և կը կարդայ կուպլէտներ։

Անդամների և նրանց ընտանիքների համար մուտքը 20 կ., հիւրերի համար 1 ր. և 50 կոպէկ։

Սկիզբը երեկոյեան ժամը 9-ին։

տռ. 788. 1—1

ԵՐԴՈՒԵԱԼ-ՀԱՒԱՏԱՐՄԱՏԱՐ

Գ. Խ. ԽՕՋԱՄԻՐԵԱՆԸ

ՏԵՂԱՓՈԽՎԵՑ

ԳՕԼՕՎԻՆՍԿԻ ՊՐ. № 18.

տռ. (օ. մ.) 789. 6—1

ԶՈՒԹԱԿԱՀԱՐ

Գ. ՎՐՈՅՐ

Վերադառնալով Եւրոպայից ՎԵՐՍԿՍԵՑ

ԶՈՒԹԱԿԻ ԴԱՍԵՐԸ:

Հասցէն՝ Շէլկօվնիկօվսկայա № 4, բնակ. 3.

տռ. 794. 2—1

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԵՒ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՖՈՆԴԸ

I

Էջմիածնի Կենտրոնական Յոբել. Յանձնաժողովի նամակից և յոբելեանի կատարման ծրագրից, որոնք տպվում են այսօր «Մշակի» մէջ, հայ հասարակութիւնը կը տեսնի, որ հայ տառերի գիւտի 1500-ամեակի և հայտպագրութեան 400-ամեակի տօնակատարութիւնը, որ յայտնի է «Համազգային Մեծ Յոբելեան» անունով, տեղի կունենայ առաջիկայ հոկտեմբերի 12-ին և 13-ին Էջմիածնում և հայոց բոլոր թեմերում։

Իսկ Կ. Պոլսի հայ թերթերից տեղեկանում ենք, որ Թիւրքիայի զանազան հայ կենտրոններում նոյնպէս ծրագրվում են կատարել այդ օրը մեծ տօնախմբութիւններ։

Ինչպէս, ինչպէս գիտենք, Համազգային Մեծ Յոբելեանի բացումը հանդիսաւորապէս կատարվեց անցեալ 1912 թ. հոկտ. 13-ին, ս. Թարգմանչաց տօնի օրը, իսկ այս առաջիկայ հոկտ. 12-ին տեղի է ունենալու նրա փակումը։

Մի ամբողջ տարի, որ հրատարակվեց յոբելեանական, զանազան տեղերում տեղի ունեցան երեկոյթներ, ցերեկոյթներ, հանդէսներ, դասախօսութիւններ ի պատիւ Համազգային Մեծ Յոբելեանի, հրատարակվեցին զանազան գրքեր, ձօնեալ և նուիրեալ պատմական երկու մեծ դէպքերին, միևնոյն ժամանակ կատարվեցին հանգանակութիւններ յօգուտ դպրոցական ֆօնդի, որ հաստատեց ներկայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ V, իբրև յաւերժացումն Համազգային Մեծ Յոբելեանի։

Անուրանալի է, որ դպրոցական ֆօնդը, որ կոչված է ապահովելու մեր ազգային-եկեղեցական դպրոցների գոյութիւնը, ամենալաւ և ամենանպատակայարմար ակտն էր յաւերժացնելու Համազգային Մեծ Յոբելեանը այն ամենապարզ պատճառով, որ գիրը և տիպը տարածողը, զարգացնողը, ժողովրդականացնողը պէտք է և կարող է լինել միայն ազգային-ժողովրդական դպրոցը, որպիսին մեր մէջ հանդիսանում է ծխական դպրոցը։ Մտքով և հոգով կոյր պէտք է լինել չը հասկանալու այս պարզ, դպրոցական ճշմարտութիւնը և խոչընդոտներ յարուցանելու այսպիսի մի մեծ նպատակի իրագործման դէմ։

Դժբաղդաբար և ի մեծ ամօթ մեր ազգային քաղաքական հասունութեան, այդպիսի հոգով և մտքով կոյրեր գտնվեցին մեր մէջ, նոյնիսկ եկեղեցական դասի մէջ, որի հեղինակաւոր ներկայացուցիչը նախաձեռնողն է դպրոցական ֆօնդի գաղափարի, ուստի և կարգապահական տեսակէտից անթոյլատրելի է նոյն իսկ կրաւորական դիմադրութիւնը այդ գաղափարին։

Բարեբաղդաբար, հայ ժողովուրդը, որ յաճախ նոյնիսկ բնազդօրէն զգում է, թէ որտեղ է կեղծը և անկեղծը, որտեղ է բարին և չարը, ընդգրկեց դպրոցական ֆօնդի գաղափարը և փնաց հայ մամուլի այն օրգանի ետևից, որ այդ գաղափարի համակրողը, խրախուսողը և քարոզողն եղաւ, այն է՝ «Մշակը»։

Եւ հայ ժողովուրդը ոչ մի բոպէ, հաւատացած ենք, չի կասկածի, որ «Մշակը», քարոզելով և ճանաչելով դպրոցական ֆօնդի առաջնակարգ կարևորութիւնը, բնաւ նպատակ չէ ունեցել ժխտել գրական ֆօնդի կարևորութիւնը, ինչպէս կամենում էր հաւատացնել այն խմբակը, որ գրական ֆօնդն էր առաջ քշում բացառապէս այն նպատակով, որ խափանէ դպրոցական ֆօնդի իրագործումը, իսկ գրական ֆօնդին էլ տայ այնպիսի գործադրութիւն, որ բնաւ ցանկալի չէ և չէ կարող ծառայել հայ գրականութեան բարգաւաճման գործին, այլ ծառայել կարող է միայն մի քանի գրողների անհատական շահերին։

Եւ այդ է պատճառը, որ դպրոցական ֆօնդի գաղափարը հետզհետէ ժողովրդականացաւ, համակրութիւն գտաւ հասարակութեան մէջ, մինչ գրական ֆօնդի գաղափարը, միայն նրա համար, որ նա դրվեց անժամանակ և տենդենցիօզ ու շահասիրական նպատակով, բնաւ ժողովրդականութիւն և համակրութիւն չը գտաւ։

Բայց, անշուշտ, կը գայ այն րոպէն, երբ նա էլ համակրութիւն և ժողովրդականութիւն կը գտնէ, երբ կը դրվի գաղափարական ձևով, անտենդենցիօզ կերպով։

Իսկ այժմ... այժմ պէտք է ամեն կերպ ոյժ տալ դպրոցական ֆօնդի իրագործման, այն էլ ամենալայն ծաւալով։

Եւ արդէն նա՝ դպրոցական ֆօնդը իրագործված է։ Երբ Էջմիածինը սկզբում դրեց այդ առաջարկը, մեծ աջողութիւն էր համարվում, եթէ հաւաքվէր 200—300,000 րուբլի։ Բայց արդէն հաւաքված է մօտ 800,000 ր. և շատ հաւանական է, որ այդ գումարը հասնի 1,000,000 րուբլու, անհա ինչպէս։

Դպրոցական ֆօնդի նպատակն է հաւաքել մի գումար, որ պէտք է մնայ անձեռնմխելի և որի տոկոսիքը գործադրվի ազգային ծխական և միջնակարգ դպրոցներ բանալու կամ եղածները պահպանելու և ծաղկեցնելու։ Արդ, մենք գիտենք, որ Ղարաբաղի թեմական դպրոցի և Շուշու Մարիամեան օրիորդական դպրոցի պահպանութեան համար հանգանակվեց 600 հազար ր.։ Այդ գումարը մասն է կազմում դպրոցական ֆօնդի, ըստ իր նպատակի։ Ապա մենք գիտենք, որ Բեսարաբիայի թեմը և գլխաւորապէս Նոր-Նախիջևանը իր նուէրներով և Ս. Խաճեանի կտակով տալու է մօտ 200 հազար ր.։ Գիտենք, որ միւս թեմերում էլ կատարվում են հանգանակութիւններ և դեռ պէտք է կատարվեն, քանի որ բարձր կառավարութիւնից ստացված թոյլտուութիւնը՝ հանգանակութիւն կատարելու յօգուտ դպրոցական ֆօնդի՝ վերջանում է միայն եկող 1914 թ. մարտ ամսին, ինչպէս հաստատ տեղեկացանք, և հետևաբար, յոյս կայ, որ մինչև եկող տարի մարտ ամիսը հաւաքվի 200,000 ր., որով մի միլիօն գումար հաւաքված կը լինի յօգուտ դպրոցական ֆօնդի։ Չէ՞ որ դեռ Անդրկասպեան երկրի հայութիւնը, Բագուի հայութիւնը, Թիֆլիսի թեմի հայութիւնը, Երևանի թեմի հայութիւնը, Աստրախանի թեմի հայութիւնը չեն շարժվել. չէ՞ որ դեռ մեր խոշոր կապիտալիստները, հարուստները չեն տուել իրանց նուէրները. և չէ՞ որ ամօթ ու դատապարտելի կը լինէր, եթէ նրանք զլանային այդ նուէրները այսպիսի մեծ և համազգային յոբելեանի առիթով։

Եւ մենք գտնում ենք, որ մի միլիօն գումարը շատ և շատ քիչ է դպրոցական ֆօնդ կազմելու. մենք գտնում ենք, որ դպրոցական ֆօնդը նոյն իսկ նեղ ծաւալով է առաջարկված, այն է՝ միայն յօգուտ պահպանութեան ազգային դպրոցների Ռուսաստանում, մինչ անհրաժեշտ էր, որ նա լինէր նաև ֆօնդ Թիւրքիայի և Պարսկաստանի հայ դպրոցների պահպանութեան համար։

Յաջորդ անգամ մենք աւելի մանրամասն կը խօսենք այդ հարցի մասին, ինչպէս և ցոյց կը տանք, թէ ինչպէս հայ ժողովուրդը իր հաստատութիւններով պէտք է մասնակցէ համազգային մեծ յոբելեանին։

Հ. Առաքելեան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

—

Վանից սեպտ. 4-ից գրված մի նամակից իմանում ենք, որ օգոստ. 27-ի գիշերը այդ քաղաքում պատահած պրովօկացիօն դէպքից և Մելքոն Միր-Սաքոյեանի սպանութիւնից ու թաղումից—որի մանրամասնութիւնը հաղորդել էր Վանի մեր թղթակից Մըտրակը «Մշակի» № 202-ում տպված իր նամակում—յետոյ ամբողջ հինգ օր փակ է մնացել քաղաքի շուկան։ Ժողովուրդը կտրուկ պահանջով դիմել է վալի Թահսին բէյին, որպէսզի յանցաւորը ձերբակալվի և յանձնվի դատարանին։ Ոճրագործը, որ ոստիկան է, յանձնվել է դատարանին, բայց հասարակութիւնը հէնց այժմեանից կասկածում է, որ իշխանութիւններն, իրանց սովորութեան համաձայն, ոճրագործին ազատ արձակեն՝ «փաստերի պակասութեան պատճառով»։

Խնդրի մասին մանրամասն տեղեկութիւն է տրվել Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքարանին՝ հէնց դէպքը պատահած օրն իսկ, յոյս ունենալով որ պատրիարքարանը հարկ եղած դարմանը կը հոգայ։

Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքարանից սեպտ. 3-ից հեռագիր է հասել Վան, որից երևում է, որ պատրիարքարանը այդ դէպքի մասին պաշտօնապէս դիմել է ներքին գործերի մինիստր Թալէաթ բէյին, իսկ վերջինս էլ խոստացել է անյապաղ կարգադրել այդ խնդիրը։

Կ. Պոլսից ստացված այդ հեռագիրը որոշ չափով խաղաղեցրել է Վանի հայ ազգաբնակութեան մտքերը, և խանութները սկսել են բացվել։

Վանից տեղեկացնում են, որ հայ ազգաբնակութեան և թիւրքական իշխանութիւնների յարաբերութիւնները սուր կերպարանք են ստանում։ Փոքր Ասիայի զօրքերի կազմը լրացնելու համար թիւրքաց կառավարութիւնը տանում է հայերի միակ զաւակներին, հայկական արտագաղթը Ամերիկա ուժեղանում է։

—

Մեծ պետութիւնները ներկայումս զբաղված են պարզելու այն սկզբունքային հարցը, թէ արդեօք անհրաժեշտ է առաջարկել Թիւրքիային հայկական բարենորոգումների նախագիծը, որ մշակել են մեծ պետութիւնները, թէ պէտք է թողնել նրան գործադրել այն նախագիծը, որ մշակած ունի թիւրքաց կառավարութիւնը։

—

Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ Բ. Դուռը հայկական բարենորոգումների նախագծին զուգընթաց լրջօրէն զբաղված է արաբական հարցով, որի նկատմամբ նա տրամադիր է մի շարք զիջումներ անել, իսկ միւս կողմից դաշն կռելով «Դաշնակցութեան» հետ՝ նորից փափուկ բարձ դնել հայերի գլխի տակ...

ԽԱԲՐԻԿՆԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՑԻՒՑ

—

Էրզրում, 10 սեպտեմբերի

Ժողովրդական խանդավառութեամբ տօնվեց սուլթան Մէհմէդ Րէշադի ծննդեան 69-րդ տարեդարձը։ Ժողովրդի ուրախութեան աղբիւր էր նաև թիւրք-բուլգար հաշտութեան լուրը։

Գիշերը, յանկարծ, ոստիկանութեան կարգադրութեամբ արգելվեցին խրախճանութիւնները։ Հեռագիր է ստացվել թիւրքերի